

„A Természet“ előfizetési ára
egy évre 6 korona;
díszes bekötési tábla hozzá 2 korona.

Állattani, vadászati és halászati folyóirat.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Szerkeszti és kiadja:

DR. LENDL ADOLF.

Budapest,

II. ker., Donáti-utca 7. sz.

Természetes törvény-e a létért való küzdelem?

Irta: Sajó Károly.

Nemrég olvastam valamelyik könyvben, hogy „a létért való küzdelem“ és a „tökéletesebb szervezetek megmaradása“ természeti törvény.

Azok, akik a természettudományokkal csak fölületesen foglalkoznak, minden jelenséget, ha gyakrabban látják ismétlődni, azonnal „törvény“-nek mondanak. Sok visszaélést követnek el ezzel eszesebb és kevésbé eszesebb írók és nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy a természettudományt az intelligens körök egy része is ferde szemmel nézi.

Pedig törvénynek, már t. i. *természeti törvénynek* csakis azt tekinthetjük, mely kivétel nélkül állandóan működik és amelyet módosítani, megváltoztatni nem lehet. Törvény például az, hogy a szabadon elbocsátott test a nehézkedés törvénye szerint affelé a test felé esik, amely a legnagyobb vonzást gyakorolja rá.

Ez alól csakugyan nincsen kivétel. Törvény szerint esik meg az is, hogy a folyékony testek ha gázállapotba mennek át, meleget kötnek meg, vagyis lehűtik környezetüket, míg viszont akkor, mikor a gázállapotból visszalépnek a folyékony állapotba, az előbb lekötött meleget ismét szabadon bocsátják.

Nagy különbség van *természeti* és *társadalmi* törvények közt! Az előbbieket örök időkre szólnak, az utóbbiakat *ideiglenesen* hozzák uralkodók, parlamentek és népgyűlések és mikor nekik tetszik, ismét eltörlik és újabbakat állítanak helyükbe.

Azért, hogy valami jelenség hosszú ideig állan-

dóan ismétlődik a természetben, még nem szolgál arra, hogy a törvények kategóriájába iktassuk. Ha a vad népek, melyeknél ősidők óta uralkodik az emberévs, művelt népek módjára tudnának okoskodni, könnyen fölállíthatnák azt a tételt, hogy a legyőzött ellenségek megevése szintén törvény. És tulajdonképpen nem követnének el semmivel sem nagyobb hibát, mint azok a modern publicisták, akik azt akarják velünk elhíttetni, hogy a háború, vagyis a kisebb népek a nagyobb néptől való leigázása és kiszipolyozása szintén természeti törvény. Pedig éppen napjainkban dobálják bele a jóhiszemű olvasók körébe sűrűn ezt a maszlagot és hogy nagyobb kelete legyen, „természeti törvény“-ül állítják elénk és még új nevet is találtak ki számára, hogy jobban imponáljon, t. i. „*imperializmus*“ elnevezést.

Azért helyén való dolog lesz, ha némileg tisztázni igyekszünk a létért való küzdelem és a tökéletesebb szervezetek állított megmaradása jelenségeit.

A létért való küzdelem megvolt és még ma is megvan a természetben. De nem okvetlenül szükséges. Éppen oly kevésbé föltétlen szükségesség, mint az, hogy mi a növények és állatok testét használjuk föl táplálkozásunkra. Mert igaz, hogy eddig és még most is, valamint talán még hosszú ideig a jövőben, nem tudunk más módon táplálkozni, mint úgy, hogy növényeket és állatokat eszünk. De csak azért kell ezt tennünk, mivel a kémia tudománya az elemekből, vagy legalább a szerveletlen vegyületekből, nem tudja még előállítani azokat a vegyületeket, melyeket táplálkozási szerveink megemészteni és testünk szerves

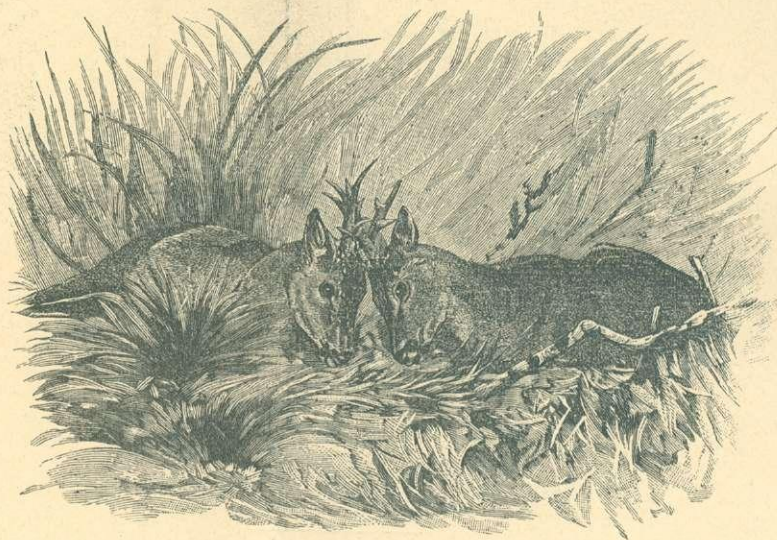
anyagává asszimilálni bírának. De azért minden igazán hozzáértő természetbúvár tudja, hogy az embernek és állatoknak élő szerves lények testéből való táplálkozása nem természeti törvény és csak azért volt eddig és van még most is úgy, mivel a mi tudományos eszközeink és eljárásaink tökéletlenek. Nagyon is lehetséges, sőt valószínű is, hogy idővel majd sikerülni fog a nitrogén-, oxigén-, hidrogén- és szénből szintézis útján olyan anyagokat előteremtenünk, amelyek éppen úgy táplálják szervezetünket, mint most a növény- és állatországból készített anyagok.

Épen úgy vagyunk a táplálkozásunkkal, mint a földhöz kötöttségünkkel. Azért, hogy az ember megszámlálhatatlan évezredek keresztül nem volt a levegő ura, még nem volt szükségképpen törvényszerű kénytelen-ség, hogy örök időnkig a röghöz kötve maradjon. Mihelyt a repülőgépek és a kormányozható léghajók rendelkezésünkre fognak állani és természetesen folyvást tökéletesedni is, mi is urai leszünk a levegőnek, mint a madarak.

A létért való küzdelem csak ott fordul elő, ahol sok az állati vagy növényi individuum, vagyis több, mint a mennyi az illető helyen a rendelkezésre álló tápanyagokból és egyéb létfeltétekből meg bír élni. Ahol azonban akár növényből, akár állatból csak annyi van, amennyi

meg bír élni, ott a létért való küzdelem megszűnik. Tegyük föl például, hogy egy egészen lakatlan és egészen növény nélkül való szigetre szőlőt ültetnek és egyéb, mint szőlő, ott nincsen. És tegyük föl azt is, hogy olyan szőlőt ültettek ki, melynek firt-bogyóiban nincsenek magvak, mint a hogyan a mazsolaszőlőben nincsenek. Mindez lehetséges, mert egészen lakatlan és egészen növénytelen szigetet mesterségesen lehetne előállítani úgy, hogy az egész növény-

takarót tüzzel vagy más úton kiirtanák. Ha a szőlőtőkék elég távol volnának ültetve és ha az indákat visszavágnák, a szigeten nem volna semmi ok a létért való küzdelemre és ez nem is jutna folyamatba. Épen így nem volna létért való küzdelem akkor sem, ha arra a teljesen kopár szigetre, 20—30 lépésnyi távolságra egymástól, csupa porzós virágú *Juniperus virginiana*-t ültetnének. Itt a *Juniperus*-példányok száma nem gyarapodhatnék, mivel csakis vi-

rágport termő példányok volnának, magvakat termők nem, tehát az ültetvény fa-egyénei sem egymás közt, sem más szervezetekkel a létért nem küzdenének.

E pár példából látható tehát, hogy élő szervezetek meg lehetnek egymással annélkül is, hogy az egzisztenciáért más élő szervezetekkel küzdelemre kellene, ami világosan bizonyítja, hogy a létért való küz-

A rab-király szabadon.

(Fantasztikus állatregény.)

Írta: Bársony István.

(Vége.)

Leszámolás.

A tigris összerándult. Dühében s aggodalmában már elsötétült a látása. Rekedten nyávogta: — Mit akarsz most király? Hát nem látod, nem érzed a poklot? Most nincs idő szemrehányásokra! Eressz utamra, vagy...

Nem folytathatta. Ez a fenyegető „vagy” megsemmisítette a király önuralmának utolsó parányát is. A berber hős nekiugrott és úgy vágta pofon rettentő praczlijával, hogy Bengália díszének az arczáról nyomban lement a bőr.

A második pofonra már nem volt ideje a királynak. A tigris hörögve, a halálos bosszúvágy idélen hangján virnyogva, a torkát keresve, vaktában mart belé. Első lába éles, hegyes karmaival úgy dolgozott, mint a motóla. Lapozas, hosszúkás, tarka feje eltűnt a király szügyére boruló fekete sörény közt. Az a sörény két másodperc múlva sötét vértől piroslott!

A berber hős tudta, hogy nincsen mit sokat tétováznia. Ez a bestia el nem ereszti többet, amíg egy lélegzet lesz benne. Most már hadd vesszen minél előbb. A sístergő lángok vágatva jönnek; a párbajnak jóval előbb le kell folynia, mielőtt azok ideig juthatnak.

Szultán nem védekezett. Nem bánta, hogy foszlányokban szálldos szét a sörénye a tigris-karmok csapolásától; nem törődött vele, hogy a mellébe hegyes törként fúródnak Zulejka fogai. Ő csak felülről nézte ki magának egy másodperc alatt a tigris tarkóján azt a pontot, amely már a nyakba hajlott bele. Széttátotta a torkát s sziklák morzsolására alkalmas fogaival átfogta a tigris nyakának a felét.

Azután minden erejével összeszorította agyaráit.

India gyöngye fulladozott, de el nem mozdult onnan, ahová magát befészkelte. Ösztönszerűleg marta magát beljebb és beljebb a király mellébe. A berber hős úgy érezte, hogy tüzes vasakkal tépdésik szét hatalmas testét. Amint újból és újból összeroppantotta felülről a tigris nyakát: valami átczikázott az agyán. Úgy látszik, gondolta, magam is itt maradok. Kedves rokonom kissé kényes ponton gyakorolja rajtam a művészetét.

A halálos tusa közben egyszerre nagyot rándult alatta a tigris. Ugyanakkor éles, szinte sípoló sziszegést lehetett hallani. A berber hóst ellenállhatatlan iszonyat lepte meg s minden erejét megfeszítve ugrott talpra.

Maga is csodálta, hogy milyen könnyen tudta megcselekedni; hanem ettől a hangtól még haldokolva is en garde-ba állott volna. A tigris pedig már eleresztette.

India gyöngyének a feje félig levált volt a törzséről, de azért élt. Már nem törődött az oroszlánnal, hanem iszonyú erőlködéssel próbált hátra felé csapni vértől habzó szájával.

Mögötte meg nem szűnt a sípító sziszegés. A fű közül

delem nem természeti törvény; mert ha törvény volna, akkor az ember semmiféle mesterséges úton nem szüntethetné meg.

Tudom, mit vetnek erre ellenem; azt, hogy én itt mesterségesen, emberi ügyességgel és tudással teremtettem helyzetről beszélek, holott a szabadjára hagyott természetben mégis uralkodik a létért való küzdelem, mert ott az élő lények korlátlan szaporasága okvetetlenül föl fogja idézni.

Hát ez igaz; hiszen épen ehhez a megismeréshez akartam vezetni. Ha nekünk tetszik, a létért való ádáz küzdelmet, mely az önmagára hagyott természetben korlátlan heveséggel dühöng, nemcsak enyhíthetjük, de egészen meg is szüntethetjük. Hiszen körülbelül ugyanezt teszszük házi állataink és kultivált növényeink érdekében; mert, hogy ezek jól és szépen kifejlődhessenek, kiemeljük őket az általános versengésből és megóvjuk őket a többi szerves lény erőszakosságaitól. Kerti veteményeinkkel, gyümölcsöt adó növényeinkkel, gabona- és takarmányféléinkkel egyformán ugyanezt teszszük. És pedig azért teszszük, hogy szebben, tökéletesebben fejlődjenek ki; ez igen lényeges pont, melyet folyvást magunk előtt kellene tartani. Sohasem kellene felednünk, hogy sem a kerti palánták és gyümölcsöt adó növények, sem a gabona- és takarmányfélék, sőt a mi kerti virágaink sem érték volna el soha azt a

szépséget, nemességet és kiválóságot, melyek miatt tenyésztjük, ha abban a *bellum omnium contra omnes*-ben, melyet „létért való küzdelemnek“ nevezünk, benne kellett volna maradniuk.

Hasonlót mondhatunk házi állatainkról is, melyek egy részét megszépítettük, másik részét ebben vagy abban az irányban tökéletesítettük, de a létért való küzdelemből majdnem egészen kiemeltük.

Maga az ember azonban benne maradt a *struggle for life*-ben; ha nem is egészen az ősi formájában, de tagadhatatlanul igen ádáz és igen kedvezőtlen helyzetben. Az erkölcs és a vallások ugyan ellene beszélnek ennek az állapotnak; de azok, kik még mindig a hangját adják társaságunkban, a kölcsönös legyűrés és a legyőzötteknek elnyomását, sőt megsemmisítését, hazug módon, a természet törvényére vezetik vissza és irataikban terjesztik ezt a veszedelmes teóriát.

Ez ellen az alakoskodás ellen, a természettudomány kivívott igazságainak csalfa praktikák kendőzésére való fölhasználása ellen nekünk, kik életünket az örök igazságoknak szenteltük, kötelességünk állást foglalni. Azok, akiknek az emberiség áldatlan állapota érdekükben fekszik, hivatkozzanak a maguk önzésére, de ne miránk, akik épen a *korlátlan* javulás és nemesülés előttünk folyvást növekedő és egyre ragyogóbb színekben megjelenő ideáljaiért lelkesülünk.

most kiemelkedett a borzalmak borzalma, a vörös ördög. A délamerikai korallkígyó kéjelgő gyönyörrel sziszegte.

— Tehát még nem késtem el! En küldtelek a másvilágra. A főügyésznek köszönheted, aki már régóta ingerel ellened. Ebből a nagy tűzből látom, hogy igaz a volt. Jó utat neked, szép Zulejka!...

A berber oroszlán melle czafatokba volt szétrongyolva, de ha minden tagja külön szakadt volna is le: most összeforrott volna. Mit? hogy ez a jött-ment, ez a méregzsák, akiben sem bátorság, sem erő, csak átkos, titkos boszorkány-hatalom: beleavatkozzék az ő dolgába?!... elvegye tőle a teljes diadalt?... Inkább a halált mint ezt a szégyent.

Még egy hördüléssel, még egy utolsó rugaszkodással pattantotta ki acélizmait s lecsapott a sátánra, mint a villám.

Szerencséje volt. Hatalmas talpa épen a kígyó fejét érte. A vörös ördög egyet nyisszant, de a ránehezülő súlyos talp alól nem bírta többet kihúzni a fejét. Csak teste többi részével csavarodott tehetetlenül az oroszlán köré.

Szultán remegett az undortól, amint a kígyó sikos, hideg teste végigsiklandozta. Végso elszántsággal hunyta be a szemét, egyet harapott a sátán derekán, azután hátraugrott.

A kettészelt sátán két külön teste elkezdett a fű közt ugrándozni, kalamajkát járni. Amint egymásra találtak, összefonódtak, mint a hajókötél, majd meg szétválni igyekeztek. Akközben a vonagló kígyófej egyre kereste, hogy mibe öntse az utolsó halált, amit még osztogathat. Nem volt előtte más, mint a saját teste, abba harapott bele...

Többet azután nem is nyílt szét a borzasztó száj. Úgy maradt összecukva, méregfogait önhúsába mélyesztve.

Az afrikai hős ezt már nem várta meg. Jóval előbb odébb állott és amint a patakra rátalált, sebeit hűsítgetve lépdelt végig benne, kifelé az erdőből egy olyan irányban, amerre a lángtenger közt egy kis sötét, tűzmentes ösvény látszott.

Az az ösvény két kopár szikla közé vezetett, amely mint két meredek fal emelkedett az égnek. Alig nőtt rajta néhány borókabokor. A tűznek itt szét kellett válnia, hisz a sziklát csak fel nem gyújthatta.

Az oroszlán régóta ismerte már az erdő minden zugát s most ezen a mély úton menekült.

Amerre ment, tenyéryi vérynyomok maradtak utána a köveken.

A két sziklafalon túl térs erdei rét következett volna; ha ezt eléri a király, akkor a lángok országából kiszabadult.

Mögötte nagy roppanással döltek össze az izzó faóriások. A hőség olyan volt, hogy még a szaharai számum se terjeszthet különbet.

Még egypár lépés és az egyre keskenyedő szikla-ösvényről tágas rónára jut ki a király.

Ekkor egy alacsony bokor fölött, közvetlenül előtte, megakadt valamin a szeme.

Egy fej volt ott, egy emberfej, ami a bokorból kiemelkedett. Nyugodt, kemény nézésű szempár sugarával találkozt az oroszlán tekintete. A mozdulatlan emberfejen hatalmas bajuszt lengetett a szellő.

Afrika hőse megállott. Eszébe jutott mindaz, amit

Most pedig feszegessük egy kicsit a másik kérdést. Azt t. i., hogy valóban a *tökéletesebb* szervezetek maradnak-e meg a létért való küzdelemben?

Ezt a komoly, a *korrekt* természettudomány sohasem állította. Állították olyanok, akik nem értenek a dologhoz és hübelebalázs módra, elferdítve közölnek mindent, amiről harangozni hallottak. Állítják továbbá olyanok is, akiknek az a — vagy tulajdon maguk, vagy mások által elébük tűzött — céljuk, hogy a természeti filozófia igazságait perfid módon ad abszurdum vigyék.

Hiszen ha ilyen tételt állítanánk föl, a legegyszerűbb, de amellet józanul gondolkozó hétköznapi ember a képünkbe nevezhetne és mindjárt be is bizonyíthatná, hogy képtelenségeket beszélünk.

(Vége köv.)

A dongóméhek életmódjáról.

Bizonyára feltűnt az már mindenkinek, aki kirándulásai alkalmával a szabad természetben megfigyeléseit a körülötte nyugzó életre ki szokta terjeszteni, hogy nyár derekán, de kivált szép őszi napokon a dongóméheknek száma sokkalta nagyobb, mint tavasszal, vagy a nyár elején. Majdnem minden virágon látunk egyet-kettőt mézet vagy virágport gyűjteni; réten-mezőn, de az erdőben, vagy a kertekben is, mindenfelé hallani dongásukat és korán reggel, alig hogy hajnalodott, a harmatszárító első napsugarakban

elevenednek már, hogy csak késő este, az altató hangulat kíséretében nyugovóra térjenek. Egész nap dolgoznak; bizonyára nehéz feladatuk van ez életben.

Sok a dolguk, nehéz a sorsuk és azért kell annyit szorgalmatoskodniok; mert másokért dolgoznak és nem csak a jelenért élnek, hanem a jövőbe is gondoskodnak.

Másokért dolgoznak, mert társadalmi életet élnek. A társadalmi élet pedig látszólag ugyan megkönnyíti és biztosítja egyeseknek a megélhetést, tulajdonképpen pedig csak alárendeli az egyeseket a köz érdekében az egésznek és munkába hajtja a népet.

De hát lássuk a dongóméheknek társadalmi életét.

Korán tavasszal, amikor itt-ott már virágok kezdenek nyílani és kissé felmelegszik a táj, előbujnak téli rejtekeikből, többnyire földi lyukakból, kopott külsejű nagy dongóméhek. Meglátszik rajtuk, hogy a hosszantartó nélkülözés megviselte őket. Az első dolguk, hogy kiülnek a napra, melynek éltető sugarait oly sokáig nem élvezhették; azután felkeresik azt a néhány szerény virágot, amely ilyenkor nyílik. Éhesek és szomjasak biz ők. Elmulik néhány nap, amíg a régi erőbe jutnak; de a legközelebbi hűvös nedves nap ismét búvóhelyükbe hajtja őket. Most azonban már nem pihennek ott, hanem dolgoznak, ásznak; a moha és haraszt alatt gödröt vájnak a földbe, néha akkorát, hogy száz dongónak is elég helye volna benne; szépen befödik, kipárnázzák, ahogy lehet, puhán, melegen; kitakarítják belőle a fölöset és kész a fészek a földben, melynek csak egy keskeny, lehetőleg rejtett bejárója van. Többnyire naps oldalakon, egy-egy bokor tövében, kő alatt, vagy más védett helyen telepednek meg ily módon.

Ezalatt künn kiderült a tavasz és a virágok csalogatják már a repülő népet. A mi dongónk is kiszáll, virágról-virágra jár, sűrűn haza is tér és mindig megvakodtan magával hozza a virágport, melyet otthon

Árnyék meg Csunya mondott volt neki a Menyörgökről. Hogy van közöttük egy rettenthetetlen: a Nagybaszú.

Nines másképen: ez az!...

Hosszú hónapok óta, amióta a rab-király ismét szabaddá vált, ebben a pillanatban érezte először, hogy méltó ellenfél van előtte.

Ime, a hős, aki egymaga állotta el a keskeny sziklaösvényt, amelyen minden számítás szerint jönnie kellett a királynak.

A berber oroszlánban megdobbant a hatalmas, bátor sziv. Visszafelé nem volt többé útja, csak előre; egyenesen arra, ahol Nagybaszú várta.

A szabadok királya fáradt volt és a sok vérvesztéstől gyöngülni kezdett, de azért nem hátrált. Elfogadta a kihívást az utolsó küzdelemre. Látta, hogy a bokorból egy fényes cső irányul rá, amelynek kis sötét üregéből a tüzdarazsak nagy pukkanás közt szoktak kirepülni.

Az oroszlán villámgyorsan guggolt le és előre ugrott.

Abban a pillanatban erős, visszhangos dörrenés vegyült az égő őserdő ropogásába.

Az oroszlán látása elsötétült. A tüzdarazs épen a szemébe csapott s azon keresztül az agyvelejébe hatolt.

A levegőben, hatalmas ugrása közben érte a halál, a hősök halála.

Ugy bukott rá a kiszemelt bokorra, hogy Nagybaszú, aki már nem tudott elég hirtelenséggel félreugrani, elesett súlya alatt. Egy pár pillanatig mozdulatlanul maradt mindakettő. Végre az egyik felemelkedett.

Az az egyik — Nagybaszú volt.

Afrika hőse, a rabságából szabadult állatkirály, egyet hördült még, azután a horpasa lassú remegéssel esett be. Az élet utolsó szikrája is elszállt belőle.

Mintha álom lett volna.

A következő tavasszal, amikor a sok hó már elolvadt s a bokrokra kiesalta a rügyet a napsugár: egy vén róka csatangolt végig az őserdő leégett részén, amelyet a nagy tűz óta mindenki került, mint a gyász és elmulás tanyáját.

A róka egymaga ódögött az egész környéken, ahol mindössze is egy hollónak a szavait lehetett hallani időnkint. A holló nagyokat sikkantott; valóságos kúrhangokat adott, ami nagyon eltért rendes, nyugalmas korrogásától. A róka idegesen piszkálgatta ki a füléből a csiklandós hangokat s meg-megrázta a fejét.

— Mi az ördög lelheti Gyászt, hogy úgy bomlik, kérdezte magában s arra vonult, hogy kíváncsiságát kielégítse. A dágványos felé kellett kerülnie. Hogy útját rövidítse, besurrant az égett sűrűbe, a patak mellett. A bokrok feketén, kormosan meresztgették beteg, vagy halott galyaikat.

Az óriás bükk, amely roppant ernyőként borult volt a bozótok fölé, csonkán összeégve mutogatott merev, rideg ágaival a világ minden tájéka felé. A holló a halott bükkfa fölött keringett s valamit tájéka felé, ami odalent volt.

Amikor a főügyész odaért, rémülten szökött vissza. De minthogy semmi sem mozdult: megint előre bujt s óvatosan dugta ki orrát a kormos bokrok közül.

mézzel áztat. Viaszkszerű anyagból készít egy nagy, hosszúkás, hordóalakú sejtet. Ebbe most petéket rak; csak néhányat, de gondosan, hogy a kikelő lárvák az élelmüket megtalálják. Ezzel most nő a gondja, mert e lárvák hamar fejlődnek és falánkok. Gyorsan fogyasztják a táplálékot, amelyet ugyancsak pótolni kell napról-napra bőségesebben. Szerencse, hogy ilyenkor virágzik a sok gyümölcsfa és a barkások. Nincs nyugta a szegény anyadongónak se nappal, se éjjel. Nappal gyűjt és csak az a szerencséje, hogy fészke körül a napos domboldalon most már sok virág nyílik és nem kell messzire elröpülnie; gyorsan hordhatja be az élelmet. Éjjel pedig épít, takarítgat és melengeti a fiait, amíg bebábozódnak. Az úgy a fagyos szentek idején van; akkor ugyanis éhen halnának különben, mert a hideg napokon nem gyűjthetne a szegény anya a szabadban. Végre május közepe táján kikelnek a bábokból az első dongók. Éretlenek és tehetetlenek biz ezek a gyerek-dongók kezdetben; még csak alig mozognak és beletelik egy-két nap, amíg ők is hozzáfognak valamihez.

Mostoha gyerekek ezek; nők, mint az anyjuk, de csenevésznek, aprók. meglátszik, hogy egymás rovására fejlődhetnek és csak munkára valók. Nemsokára ki is repülnek azután és kezdenek szintén hordani virágpórt és mézet, amint a virágos rét nyújtja nekik. Ha elég szorgalmasan győzik, akkor az anya már inkább csak otthon marad; ellenben, ha akár a rossz időjárás, vagy akár más ok miatt lassan folyik a munkájuk, az anya is segít nekik.

Az otthon maradó anya azután átveszi a királynő szerepét. Csak igazgat; a többiek meg gyűjtenek, sejtéket építenek, tataroznak, dolgoznak egész nap. A virágos lóhere nemsokára hemzseg tőlük. Kell is, hogy hozzálassanak a munkához, mert az öreg dongó most már folyton csak petézik; a kikelő kukacok meg kivánják az eledelt, az ápolást, melengetést. Egy része

a dolgozóknak ez okból inkább otthon marad szintén és közülök inkább csak a fiatalabbak járnak ki a szabadba. Az anya már nem segít semmiben; sőt a maga élelmét is a dolgozók révén szerzi, míg végre nyár derekán kimerül a petezésben is. Repülni már nem is tud, eltöredezték a szárnyai a fészekben és élete vége felé közeledik már. Észreveszik ezt a dolgozók is, mert fogynak a peték. Ez okból a dolgozók, látva a családjuk fejének lassú kimerülését — bár elegenden vannak már — különös gondot fordítanak az utolsó ivadéokra; mintha féltének, bőségesebben táplálják és kényelmesebb sejtékben nevelik. Ezekből a szerencsés körülmények között fejlődőkből szintén nők lesznek, de nagyobbak, majdnem akkorák mint az anyadongó. Ezek az anya és a dolgozók között vannak és részben kirepülnek és dolgoznak a fészekben, részben pedig inkább petezésre adják magukat, még pedig inkább csak olyan petéket raknak, amelyekből hímek, herék lesznek majd. Serényen hozzálátnak most megint a kicsiny dolgozók és a nagyobbaknak egy része, mert a petezés is újra megindult.

Nemsokára azután — igaz, hogy már őszre jár az idő ilyenkor — megelevenedik a fészek a kikelt herék nagy számától; a munkások ki is szorulnak belőle; nappal kint röpülnek, éjjel a közeli bokrok levelein hálnak, vagy elbujnak az éjszakai hűvös harmat elől a harasztban. Ez a sorsuk, ez a jutalmuk egész évi fáradozásukért; lassankint el is pusztulnak, megdermednek és felszedi őket az éjjel járó cziczikány, meg egyéb ellenség.

A nagyobb testvéreik közül azok, melyek inkább a munkához láttak, gondját viselik most a fészeknek és hímtestvéreiknek; ezeket még etetik. Közülök a petézők ritkábban repülnek ki, sőt ha közben az anya már kimerült volna, annak feladatára is vállalkozik egyik-másik és párosodnak a hímekkel, amiért egyenkint kirepülnek. De ha még bírja a királynő, akkor

Egy hatalmas fekete csontváz guggolt a nagy bükkfa tövében. Hosszú karjaira támaszkodott, mintha épen fel akarna kelni. Borzasztó szája rémesen mosolygott.

A róka sokáig nézte-nézte. Egyszer csak felvillant a szeme.

— Nini, mondta, a Czár!... A szegény mellbeteg Czár, aki valószínűleg meg sem mocszant a tanyájáról, úgy érte itt a nagy tűz.

Előszópolgott s körülszaglásztta az összepörkölődött csontvázat.

— Ime, az utolsó a nagyhatalmak közül, vakogta halkan. Mind elmentek, mind, csak ez maradt itt. A királynak végkép nyoma vészett. Senki sem tudja, mi lett belőle. Utoljára a sziklafal között látta egy átröpülő szajkó. A vörös ördögöt hiába hívom a köve alól, nem jön, nem is sziszeg. Bizonyos, hogy elpusztult, hisz ő legkevésbé menekülhetett. India gyöngyét egy bagoly úgy látta őszszemarva, végvonaglásában. A nagyhatalmak eltűntek már valamennyien, mintha ittlétök csak rossz álom lett volna.

A holló még folyvást nagy lármát csapott a magasan. A róka rászólt:

— Mit zajongsz annyira, Gyász? Talán megint gyűlésre hívod a szabadokat?

— Ördögöt, mordult fel a félszemű holló. Kell is nekünk gyűlés, összetartás. Ki-ki csinálja a maga dolgát, mint régen. Akkor volt boldog világ. Ezentúl megint úgy lesz.

A főügyész vállat vont. Befelé nyelven mormogta:

— Mintha én másképp csináltam volna valaha! Csak az ostobák lehetnek igazi rabszolgák.

És fenhangon tette hozzá, kifelé nyelven:

— Az egész tavalyi esztendő álom volt, rossz álom.

— Az! az! korrogta a holló és elkezdett úszni a levegőben, egyenes irányban, amerről egyik pajtásának a hívását hallotta.

A róka is tovább ment. A patak partjáról még egyszer visszanezített. A nagy gorilla csontváza úgy mosolygott rá, mintha hívná.

A főügyész a lába közé kapta a farkát és sietve loholt el.

Az őserdő csöndjében csak egy harkály kopogtatása hallatszott.

Verőfény játszadozott és tánczoltatta enyhe sugarait.

A langyos levegőben ibolya-illat szálldosott a szellőparipák hátán.

Az új élet reménységét hirdette a tavasz e felséges, üde lehelete.

petézik még egyszer; csak néhány petét produkál, de ezeket különös gondnal ápolják. Ezekből megint királynők lesznek. Külön nagyobb sejtekben, bőségesebb, válogatott táplálékkal nevelik fel ezeket. Ha kifejlődtek, akkorák, mint maga az anya; teljes nagyságú igazi nődongók; fiatal erejűek, frissek, épek. Az övék a világ most és minden csak ő érettük van.

Szép őszi napokon falakon, fatörzseken, deszka-kerítéseken gyakran látni ilyeneket lihegve sütkérezni. Ilyenkor várják a himeket, melyek különben is csak derült nappal szoktak kimenni, élvezni a szabad világot. Csakhamar megtalálják a várakozó nődongókat és most kezdődik a szeretkezés játéka. Repülgetnek és kergetőznek egy ideig, míg végre a magasba szállnak és ott a levegőben párosodnak.

Ezek a fiatal királynők így meg lesznek termékenyítve mindannyian; a herék, nagy számuknál fogva, azonban csak részben jutnak a párosodáshoz; egy részük még sokáig bolyong az őszre vált időben czéltalanul, míg végre lassankint eltűnedeznek. A megtermékenyítettek azonban visszatérnek a fészekbe és még egy ideig ott maradnak. De már nincs olyan jó dolguk mint azelőtt volt, mert nem férnek egymástól és a munkások száma is megapadt már. A szabadban pedig megcsökken az élelmet nyújtó virágok sokasága. Most nem petézhetnek, pedig ez volna a hivatásuk, mert közeledik a minden életet sorvasztó tél; nincs hivatásuk. Egyre hull a munkás nép és magára marad a sok királynő; pusztul a fészek, vége a jólétnek.

Egyenkint elszállingóznak az elhagyottak; szerte-széjjel repülnek; más hajlékot keresnek, pedig már csak alig találnak ilyeneket. Elbujnak; egyik itt, a másik ott, a fakéreg alá húzódnak, a mohába bujnak, vagy a földön a lehulló levelekkel takaróznak. Lehetőleg védett helyen néha be is furakodnak földi lyukakba, bevárják a telet, a mely csakhamar hóréteggel védi a fagytól mindazt, ami még él.

Nehéz hónapokat élnek át most; a nélkülözés, a téli sorvadásnak ideje következett be rájuk és közülök sok el is pusztul. Amelyik pedig megmarad és eléri megint a viruló tavaszt, az, bár fagyosan és kopot-tan, de kikel a földből, hogy újból kezdje életét és fészket, segítőkét, népet teremtsen magának.

Télen és korán tavasszal egyenkint vannak; nyár derekán, ősz felé pedig csak úgy nyüzsög a sokaság, de mindannyian csak egy czélért élnek, fáradnak: azért, hogy télire megint egy-egy a fajt fentartó királynőt teremtsenek.

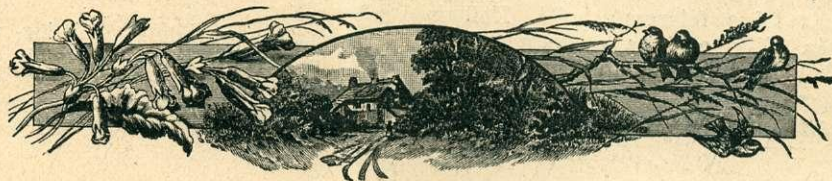
Julius vége felé például, ha felbolygatunk egy fészket, néha száznál több dongót találunk benne, amelyek mind egyben törekednek. Ott találjuk az öreg királynőt; ez többnyire a legkopottabb és a legnagyobb. Vannak tucatszámra nagy munkások, melyek a petezésben segítenek; heréket produkálnak rendszeren. Hasonló nagyságúakat találunk köztük, melyek ki- és bejárnak szorgalmasan gyűjtögetve, mint a tulajdonképeni munkások, de ezek a legkisebbek. Sőt ilyenkor már a herék is kikeltek és ott mozognak köztük. Nemsokára a hatodik alakjuk is kifejlődik, a fiatal királynők, amelyek ugyan a lényegyet tekintve, csak az öreg királynővel azonosak, mert csak a korban különböznek tőle. Ime, a társas élet miként változtatja át egyes állatfajok két nembeli egyéneit: ötféle alakot teremt belőlük, mert mindegyiknek más-más feladatot rendel a közös érdek kényszere.

Ki nem venné észre, hogy ez a még különben elég laza társasélet tulajdonképen kezdő állapota a méhek társadalmi kifejlődésének. A különbség csak abban van, hogy a méhek társadalma már fejlettebb és ezért még szigorúbb. Köztük minden munkás cse-nevész és nincs nagyobb generációjuk. Egyetlenegy nő, az anya, fegyelme alatt állanak valamennyien egyaránt. De hogy valamikor, amikor szintén még kezdetlegesebb állapotban voltak, ő közöttük is lehettek

Marillavölgyi ködképek.

I.

Sűrű köd borul a Marilla völgyére. A szürke köd elnyeli a völgyet, a hegyeket, a földet és az eget. Sűrű köd tölti be a mindenséget, úgy mint a teremtés előtt betöltötte. Az az ősi köd ez, a melyből az Úr szavára a világ lett, a nagy világ, a szép világ, a fényes, a színes, az illatos, a hangos, a népes világ. És amint ezt a sűrű, szürke ős ködöt nézem és a teremtés előtti világra és a Mindenség Urára gondolok, szemem előtt megismétlődik a világ teremtése. A sűrű köd felett megjelenik az Úr szelleme s ott lebeg, mint egy tűzszárnyú madár. Látom az eget, látom a földet, az égen a napot, a földön a sokszínű és illatú virágokat, a tarka-barka állatokat, dalos madarakat s végül az embereket. Az első napsugár szétfoszlatta, elkergette a ködöt és megnépesítette a léget és a földet. A madarak előbújtak fészkeikből vígan röpködve és énekelve; a mókuskák előbújtak oduikból és fürgén ugrádoznak; az emberek (itt fürdővendégek) előbújtak szobáikból és madár, mókus, ember együtt örülnek a létnek, csodálják a Mindenséget ezt a szép parányát s mintegy kórusban dicsőítik a Teremtőt.

II.

A *Deákmagaslattól* máskor verőfényes időben Oraviczán túl egészen az Al-Dunáig ellátni és azon túl is, Szerbiába is belátni.

Most Oraviczán túl a földtől az égig nyúló szürke fal zárja el a láthatárt.

De a szürke fal megrendül és mintha repedések és rések támadnának benne és fátyollá változnék át.

Óriási szürke fátyol ez Ég és Föld között és úgy zárja el az Oraviczán túli tájképet, mint a függöny elzárja a színpadot a nézőtértől.

De a fátyolfüggöny felemelkedik . . .

Mintha egy égi kéz emelné a ködfátyolt, gyorsan emelkedik a köd az ég felé és fent az Égben eltűnik.

Mosolygó, verőfényes tájkép tárul szemünk elé . . .

Elöl hosszú és szűk völgyben nyúlik el Oravicza, mintha egyetlen hosszú ház sor volna, hátrább, jobbra és balra erdők és mezők terülnek el, közben-közben falvak, melyeknek csak templomtornyai kandikálnak ki a fák közül, a láthatár szélén pedig, — ott ahol Ég és Föld összefoly — az Al-Duna ezüst fényű csöndes tükre csillámlik.

Mily csöndes erről a magas nézőtérrel szemlélve a színpad népes városaival és mily csöndes e színpad szégye a Duna hömpölygő habjaival és örvényeivel.

És amely csöndesnek tűnik fel onnét erdő, mező, város, folyam, oly kicsiny is minden.

ilyen kiváltságosabb és talán szintén nagyobb munkás alakok, félig nők, melyek inkább petéztek mint dolgoztak volna, az látszik abból, hogy amint megszűnik a fegyelem, ha elárvul a méhcsalád, vagy végképen kimerül a királynője, még mindig találkozik a munkások között egy-kettő, amely még kevésbé elcsenevészedvén: petézésre adja magát. És mint a dongóknak eme kiváltságosabb munkásai, ezek a ritka méhmunkások szintén csak herepetéket produkálhatnak. Sőt ilyenkor, mint a hasonlósorsú dongóknál talán gyakrabban, a méheknél ritkábban, ezek közül is egyik-másik még pázrásra is mutat hajlamot s ez esetben ha kivételesen megtermékenyítették, női petéket is rakhat, mint ahogyan egyes ilyen dongók is tehetik. Kétségtelen tehát, hogy e tények, bár magukban véve különöseknak látszanak, az összehasonlításban szépen összevágának egymással és éppen ezért az eredet hasonlóságára mutatnak.

Ebből tehát arra következtethetünk, hogy a méhtársadalmak kezdetben olyanok voltak, lazábbak és még inkább engedték meg a többféle feladatok elvállalását egyeseknek, mint a dongóké.

Az anyátlan méhcsaládok kivételes hereköltése tehát abból ered, hogy a méhek őselődei hasonló állapotban voltak, mint most a dongók; ez annak biológiai magyarázata. Most már a munkamegosztás sokkal határozottabb az ő társadalmukban; azért ami kezdetben rendes, későbbben még elég gyakori volt, most már csak nagyon kivételesen történhetik meg, ha egyéb körülmények, például az anyaméh elvesztése, ezt segítik.

Különben a méhcsaládok határozott munkamegosztását egyéb jelenségeiben is könnyen vonatkoztatjuk a dongóknak még kezdetlegesebb, de hasonló állapotaira. Így például tudjuk, hogy vannak méhek, munkások, melyek leginkább csak gyűjtenek, mások inkább csak építenek vagy ápolnak, öröködnék, taka-

ritgatnak stb. Az ehhez való kezdő hajlamokat szintén megtaláljuk a dongók családjában is, noha ott a munkások száma nem vág az ezrekbe, hanem rendszeren egy-két száz között váltakozik.

A dongók életmódja magyarázata tehát úgyszólván a méhek bámulatosán tökéletesített társadalmi életének. S ha a dongó-társadalmak eme kezdő kialakulásának okát kutatjuk, rokonságuk körében még egyszerűbb állapotokra is találunk, melyek szoros összefüggésben vannak a növényvilág haladó fejlődésével, mintegy attól feltételezve. Mert ha nem a virágos növények tavaszi és nyári bősége serkentette volna őket a szorgalmas nép sokaságának produkálására és nem kényszerítette volna reá az őszi méz- és virágorhiány a telelő generációról, tehát újból megtermékenyített fiatal anyákról való gondoskodásra: bizonyára most is szerényebb, de szabadabb, egyenkint való életet folytathatnának, mint sok, náluk fejletlenebb rokonuk. A növényzet, a virágos fák, amelyeknek legbuzgóbb látogatói, csalogatták és rávezették ezzel a társaságban való életre. Ezzel pedig megkezdődött a munka és a szapora sereg rabszolgasága a köz érdekében.

Ha pedig rá nem térnek, — pedig miért nem tértek volna rá, mikor ezek a szép virágok édes élelmet kínálnak — ki végezte volna a fák körül azt a temérdek munkát, az ezer meg ezer, a milliónyi ezer virágnak a kölcsönös beporozását? Nem hiába kínálnak hát a virágok mézet, megveszik ezen a méhek és dongók szabadságát, megjutalmazták ilyenképen munkájukat. A virágos növények rabja már most ez a kis munkássereg; megvesztegetve, odahagyták régi szabadságukat.

És ki tanította erre a virágokat? R. L. A.

A magasról — szellemi magaslatról nézve, minden oly csendes, oly parányi.

Csak a szellemi óriások kandikálnak ki, mint a tájképből a templom tornyai. De a távolság növekedésével a kimagasló pontok mindig csak fogynak, míg végül a templom tornyai is eltűnnek s a legmagasabb hegyek is elvesznek. — Ugy mint a kőd, a múlt is mindent elnyel.

III.

Sűrű kőd borul a Barré magaslatra. A magaslaton állva, gyönyörrel nézem a szebbnél-szebb ködképeket.

Nagy és sűrű, átláthatlan tömegben hömpölyög a szürke kőd, mint egy végtelen úszó tenger.

Meg-megnyílik e tenger és a támadt nyíláson világosság hatol be és pillanatra betekintést enged az alatt elterülő messze tájra, mint mikor sűrű vész felhők egymásra tornyosulva, villám cikázzik át rajtok s pillanatra betekinteni vélünk az égbe.

A szürke úszó tenger felszáll. Óriási darab válik le belőle, halhoz hasonló; egymagában úszik tova.

Majd rongyokba foszlik az egész tenger s a kisebb-nagyobb foszlányok rövid ideig és folyton folyva ide s oda szállanak, — majd egyesülnek és megerősödvé tovább úszkálnak, míg végkép eltűnnek. — De kisüt a nap s eltűnnek a ködtenger foszlányai is. — Így tűnik el minden, legyen az nagy és fenséges, legyen az alacsony és törpe.

Ködkép!... a mulandóság szimbóluma vagy te!

Dr. Sztura Szilárd.

Őszi rózsák.

Őszi rózsza, piros őszi rózsza,
Kigyult arcznak, szerelemnek
Legszebb szószólója.

Őszi rózsza, piros őszi rózsza,
Sokszor mintha csalódott lány
Vérző szíve volna.

Őszi rózsza, fehér őszi rózsza,
Szőke kis lány fehér ajkán
A hervadás csókja.

Őszi rózsza, fehér őszi rózsza,
Koszorúnak legszebb virág
Égszín koporsóra.

Az agancsképződésről.

Általános a törekvés az egész ország vadászterületein, ahol a szarvas- vagy őz vadászatok rendszeresen folynak, hogy minél tetemesebb és minél fejlettebb agancsokat produkáljanak.

Ezt a törekvést és az ebben való czéltudatosságot nemcsak a szakképzettség révén, de az évről-évre ismétlődő tanulságos kiállítások rendezésével is akarják fokozni. És e tekintetben hazánkban az utolsó évtizedekben valóban szép előhaladást vehetünk észre. Mert volt idő, amikor határozottan hanyatlás mutatkozott és fáradságos utánjárásba került, amíg végre ismét javulás állott be.

Azok, akik az agancsképződést tanulmányuk tárgyává tették és tüzetes, hosszabb időre kiterjedő megfigyelések alapján mondottak véleményt, legnagyobb-részt a helyi körülmények nyújtotta táplálkozási viszonyok és ezeknek kedvezőtlen voltában látják okát annak, hogy főképen a szarvasok agancsai az idők folyamán satnyulásnak indultak. Mások inkább azt vélik, hogy ennek oka az úgynevezett beltenyésztésben és a vérfelfrissítés hiányában keresendő; ez a nézet a németországi folyóiratokban közölt tapasztalások révén terjedt el minálunk is. Ujabbán azonban inkább azt hiszik általában, hogy a két nem közötti aránytalanság és főként a legerősebb bikáknak és bakoknak deczimálása okozta a hanyatlást az agancsok képződésében. — Elemezzük ezeket a különböző nézeteket és mérlegeljük a különböző tapasztalásokat a maguk való értéke szerint.

Különösen Galícia egyes vadászterületeiről vannak erről szóló pontosabb feljegyzések a vadászati folyóiratok utolsó évfolyamaiban. És ha ezek tartal-

mából összefoglaló képet formálunk magunknak, azt tudjuk meg, hogy ott bizony sok olyan nagykiterjedésű vadászterület van, különösen a Kárpátok magasabb oldalain, amelyen a szarvasok ép úgy mint az őzek is a legsilányabb táplálékkal kell, hogy beérjék; megfelelő leelőjük egyáltalában nincsen, de téli etetés vagy más emberi beavatkozás sem segíti őket, mégis hatalmas agancsokat fejlesztenek, melyek valószínűs díszek más vidékekről került agancsgyűjteményekben. A Kárpátok innenső oldalán, Máramaros-megyében például, hasonló körülmények között sok helyütt szintén kiválóan szép agancsokat szereznek előkelő vadászaink, akik ott nagy területeken áldozhatnak a vadász-sportnak.

Ellenben másutt, például hazánk nyugati részeiben, helyenkint, ahol a legkedvezőbb viszonyok kinálkoznak fővadunknak, ott csak gyengébb, igénytelenebb annak fejlődése. Ezek megfontolásával talán eltérünk attól a nézetünktől, mely szerint főképen a táplálkozás milyensége eredményezné az agancsok különböző kifejlődését. Lehet, sőt nagyon valószínű, hogy ez is befolyással van a természet eme különös és minden vadász szívét örvendeztető produktumainak növéseire, kialakulására, de ez a befolyás nem döntő.

Ami azt az úgynevezett beltenyésztést illeti, azt hisszük, hogy ez hazánkban ritkább esetben okozhatná az agancsok satnyulását. Nálunk általában a területek sokkal nagyobbak és szabadabbak, semhogy a közel vérrokon egyének ismételt és következetes találkozását fel lehetne tételezni. A nálunk ismert körülmények nagyon könnyen megengedik azt a keveredést a vérnek, amelyet a természet amúgy is magától lehetőleg elősegít nemcsak a mi vadunk sokaságában, de egyáltalában minden élő fajnál.

Németországban, de Ausztriában is másként van ez sok tekintetben. Azonban ott sem állapíthatják meg elfogadhatóan és általában, hogy a beltenyésztés, még ahol a szó szoros értelmében rendszeren be is következik, okozná az esetleges regresszív fejlődést az agancsok tekintetében. Sőt ellenkezőleg, oly példák is vannak feljegyezve az idevágó irodalomban, amelyek majdnem arra engednének következtetni, hogy semmi-
ben sem alterálja a beltenyésztés az agancsok tetemesebb képződését. Azonban ilyen egyes esetekből még nem szabad határozott általános következtetést levonni. Nagyon érdemes munkát végezne mindenki, aki erre vonatkozó tapasztalatait gondos feljegyzések alapján közölné a nyilvánosság előtt. Van ugyan sok olyan adatunk is már, amely ugyanannak a vérnek fentartását szűkebb körben káros hatásúnak mutatja. De van olyan is elég, amelyből világosan látszik, hogy a közbevetett vérfelfrissítésnek — akár más területről hozott szarvasok, akár más keresztezésekből származó, de sőt wapiti-szerű, vagy kiválóbb egyéneknek bevonásával — nem volt eredménye. Ilyen eredményre vezettek például azok a kísérletek is, melyeket elég nagy arányokban Anhaltban folytattak. Magyarországból hoztak oda bikákat és teheneket, wapiti és Pless herczeg uradalmából való szarvasok keresztezéseit keverték az odavaló vérbe, de azért az agancsok gyarapodását nem tapasztalták eddig, tizenkét év óta.

Valószínű tehát, hogy bár a beltenyésztés, illetőleg a vérkeveredés elmaradása, általában kedvezőtlen hatású lehet a mi fővadunkra nézve is, az agancsok fejlesztésében mégsem dönt.

Némely területeken, különösen az őzvad sokaságában, nagyon helytelen arány fejlődik ki a két nem számát illetőleg. Hiszen tudjuk, hogy néhol a suták száma aránytalanul nagy. És ha ilyen területeken az agancsképződés is fogyatékos, természetesen kapcsolatba hozzák ezt a két jelenséget egymással. Az egyiket tartják a másik okozójának. Lehet, hogy részben igazuk is van. De éppen erre vonatkozólag leghézagosabbak a feljegyzések és ezért bajos erről véleményt mondani. Gyakran halljuk, még pedig nagyon tapasztalt vadászok szájából, meg elégszer olvassuk, sokszor óvasképen, hogy az agancsokban mutatkozó hanyatlást sok helyütt az a körülmény okozza, mely szerint mindig csak a leghatalmasabb bikákat, a legderekből bako-
kat lövik ki és ezzel az egész törzs fejlődését vetik vissza. Analogiák alapján ezt nagyon helyes nézetnek fogadhatjuk el. Mert hiszen a természet törvényei az egyik állatfaj fejlődését ép úgy vezetik, mint a mási-

két és az anyatermészet nem tekinti különbnek a vadat, mint mást; csak mi, akik a vadász gondolkodásmódját követjük, protezsálunk, már a magunk módja szerint és nem csekély egoizmussal, de a természet a fejlődés törvényeinek bélyegét rásüti az egyik fajra ép úgy, mint a másikra. Ép azért jogosítva is vagyunk analogiák, vagyis más fajokon tapasztaltak alapján következtetni, akkor, ha a kérdésben álló fajra nézve még nem rendelkezünk kellő számú és megbízható adatokkal. Sem a szarvasokról, sem az őzekről nem nyújtottak eddig oly kimerítő ismertetéseket, amelyek kimutatnák, hogy az öreg bikák és bakok éveken át folytatott rendszeres kilövésével mily visszaesések mutatkoztak a törzsekben. De más fajokról sokat tud a tudomány és kétségtelenül igazolja, hogy éppen az öreg hímek azok, amelyek bizonyos, feltűnő sajátságokat plántálnak bele az egész törzsök fejlődésébe. Az öreg hímek kezdik és viszik előbbre e sajátságoknak fokozódását. A mi vadunkra alkalmazva ezt a tételt, mivel éppen az öregebb bikák és bakok viselik a legszebb diszt és éppen ezeket löjjük és rekesztjük ki a nemi életből, lehetetlenné tesszük ezeknek fajfejllesztő hatását: az agancsképződés feltűnő sajátságát megakasztjuk.

Sok praktikus, tapasztalt vadásznak ez a véleménye; de hát hiába, nekünk most kell a legnagyobb agancs és ritka az az előrelátó vadász, aki a jövőért lemondana erről most. Azonban mindenesetre erre vonatkozó pontos adatokat kellene még gyűjteni, mielőtt a tételt végképen elfogadnók helyesnek.

Egy körülményre azonban még különösen is óhajtom felhívni a vadászok figyelmét; t. i. arra, hogy sok helyütt lokális variációk is szoktak kifejlődni és a variációk éppen a mi vadunknál helyenkint lehet, hogy az agancsok gyengébb, másutt lehet tetemesebb fejlődését hozzák magukkal. Az ilyen lokális variációk a meglévő körülményekben gyökereznek és így az agancsképződés kérdésének tanulmányozásában különös gondot kellene még a lokális körülményekkel való összefüggés kiderítésére is fordítani.

Aki pedig a magyarországi adatokat milderre nézve saját tapasztalásaival gyarapítaná, vagy a meglévőket rendszeresen összefoglalná, nemcsak hogy hálára köteleznék a hazai érdeklődő vadászközönséget, de világot vetve eme kérdésekre, különösen azoknak nyújtana segédkezet, akik területeiken vadjaikat javítani óhajtják. Ez pedig, úgy tudom, minden gondoskodó, igaz vadásznak óhajtása volna.

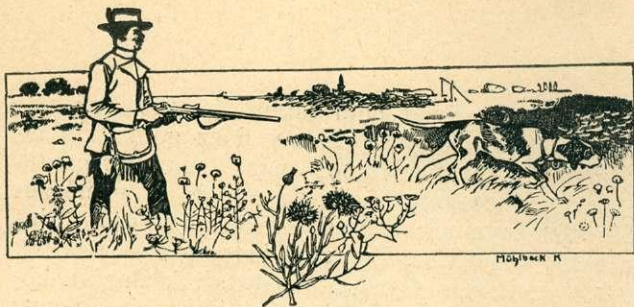
R.

Hirdetmény.

Nyílt területről való, eleven **fővad** eladó. A tél folyamán a lundenburgi és rabensburgi uradalmakon 100 szarvast adnak el. Bővebbet a vadászati felügyelőségnél: **Rabensburg, Alsó-Ausztria, Schön Alajos**, vadászmester. 1—3

Vadászfegyver. Kitűnő lövésű és szerkezetű, 12-es e. Lancaster vadászfegyvert keresek megvételre. — Czim a kiadóhivatalban.

Két angol vadász szeretne jó vadászterületet bérelni; vaddisznókat akarnak löni. Ajánlatokat kérünk a kiadóhivatalba.

Nyílt levél Buzzi Géza Félix úrhoz, az O. M. E. E. titkárjához.

Igen tisztelt Szerkesztő Úr! Ezen levél dátuma ugyan nagyon világosan beszél; mégis szükségesnek tartom bevezetésül a következőket elmondani. A „Vadászat és Állatvilág“-ban tetszett a titkár úrnak egy teljesen tárgyilagos cikkemre úgy válaszolni, hogy elhagyva a tények pragmatikus alapját, azokkal ellentétben megvádol. Soha nem személyeskedtem. Nemzetségem ezeréves tradíciói visszatartanak ettől a mauvais genre-től. De ugyanezek alapján nem tűrhetek el semmi méltánytalan meggyanusítást. Az irodalmi gyakorlat alapján beküldtem az alábbi nyílt levelet az egyesület közlönyének. Az egyesület országosan tisztelt elnök ura felkért, hogy, miután e levél feltétlenül kellemetlen lenne a titkár úrra, ne kívánjam annak közlését. Tisztelettel felkértem: olvassa el az anteaktákat s meggyőződhetik, hogy — habár minden más óhajátását parancsnak tekintem: önmagam iránt tartozó kötelességem, reputációm megóvása s az elvi szempont miatt nem teljesíthetem kívánságát. Parthay szerkesztő úr feltétlenül rendelkezésemre bocsátotta a lapját: mégis, nehogy az egyesülettel visszas viszonyba lépjen, felmentettem a közléstől, visszakértem a kéziratot s — mint ezt az elnök úrnak is jeleztem — kiadom neutrális téren. A vajudás kissé soká tartott. Kéziratom csak most érkezett vissza. Kérem azt b. lapjában mielőbb közölni, ha másként nem — költségemre a „nyílt tér“-ben.*) Egyben, miután Buzzi úr praepotenciája lehetetlenné tette azt, hogy lapjában írjak — felajánlom Önnek, hogy ha „in kynologicis“ mondani valóm lenne, azt jövőre az Ön becses lapjában tehessem. Felhívom egyben az érdeklődőket: szíveskedjenek az anteaktákat a „Vadászat és Állatvilág“-ban elolvasni s arra a titkár úr s köztem felmerült controveria tekintetében nyugodtan vetem magamat alá ítéletüknek. És most a dologra.

Tisztelt Titkár Úr! Épen pakolófélben a Tátrába, hová menet, hogy zavartalanul gyönyörködhessem dicső hegyeinkben s kedves vadjaimban, minden gondot itthon szoktam hagyni — olvasom Önnek „észrevételeit“. Ha valaki, úgy én vagyok esküdt ellensége a polémiának — mert szokás nálunk ennek mindig undorító személyes ízt adni. Daczára ennek most nem hallgathatok. De nem polemizálok, még csak nem is vitatkozom Önnel, mert ez csak ott lehetséges, ha a kiindulási pont nem képzéleti, mint Önnel s ahol a levont konzekvenciák a dolog lényegére vonatkoznak s nem, mint Önnel, csak rhapsodice akkörüli forognak. Szigorú tényeket akarok konstatálni.

A „Vadászat és Állatvilág“-ban megjelent — megengedem gyenge, de feltétlenül tárgyilagos két utolsó cik-kem, amelynek ifjabb testvére két héttel előzte meg az idősbiket, Önnek nem tetszett. Am vesse össze bárki e két cikk irányát s tartalmát, bizonyosan nem találhat azokban okot arra nézve, hogy azok ellenében a O. M. E. E. érdekeit akár privát, akár hivatalos buzgalomból védeni kellene. Vezérfonalam mindenütt az egyesület prosperálása volt s adataim a t. Titkár úrtól erednek. Tehát véges polgári eszemmel nem bírom felfogni: miért védi ellenem a titkár úr az egyesület általam soha és sehol

*) Mi mindig csak az igazságot védjük tőlünk telhetően; azért szívesen engedjük meg a szerzőnek, vagy bárki másnak is, hogy a maga igazát ami lapunkban tárgyilagosan védhesse. Szerk.

Kynologia.

meg nem támadott érdekeit? Alaptalanul lévén Ön által meggyanusítva, izlésem ellenére kénytelen vagyok világos álláspontomat megvédni.

Előre bocsátom, hogy Ön mint védő ügyvéd sem szerencsés. Minden állítása mellett szól s leveleivel beigazolhatólag ezen felül. Scripta manent.

Ön a törzskönyv érdekében tett „gyanusításaimat visszautasítja“. Csakhogy uram, én nem gyanusítottam soha. Így ez megjárja unicumnak.

Amit megírtam, azt ma is szószerint vallom s nem hiszem, hogy Önön kívül abból valaki gyanusítást olvashasson ki. Én s velem együtt számtalanok azt hisszük, hogy az O. M. E. E. törzskönyvének épúgy nem lesz folytatása, amint az Öné nem folytatása a m. v. v. e. vadásztörzskönyvének. Szép eselekedet Öntől, hogy ennek a bejegyzéseit „post mortem“ átvette. De én nem felejtettem azt el, amit a normában tanultam, hogy az 1-nek csak a 2 lehet a folytatása. Az ön törzskönyve, daczára a post mortem felvételnek, nem a 2-ik, de az 1-ső kötet számát fogja viselni. Az 1-ső kötet sohase lehet folytatás. Ez — úgy hiszem — mathematicai igazság. Ime tehát ki-magyarázom, mit értettem én az alatt, amit írtam s azt hiszem, Önön kívül mindenki azt értette belőle. S fájdalom! ez így áll. Magyarán az inkriminált tény annyi, hogy az Ön egyesülete tengéletet élvén, aligha lesz módjában a 2-ik kötetet kiadni. Azután kérdés: születik-e egy harmadik egyesület s ha igen: átv szi-e ez is post mortem az Ön adatait. De ha átvénné is, megint csak az első kötetet kezdené. Tehát lenne egy a régít felölélő kezdet, de semmikép nem folytatás, ép úgy, mint nem volt az az Öné. Azt hiszem, nem szükséges e hosszú lére feleresztett magyarázat s mindenki megértette azt az én telegraficeze rövid, de ép oly világos szerkezetemből. Lehet ez, s bizonyára szomorú prognosticon, de „gyanusítást“ abból még erőszakolással sem fog sem Önnek, sem senkinek ki-magyarázni sikerülni.

Különösen hangzik az Ön szájából az, hogy „Fit of Hanva“ monostori díjaztatása tekintetében elmondottakban: „nincs igazam, mert a hibás én voltam, megindult szukát küldvén a versenyre.“

Bocsánat t. Titkár Úr! ezt mindenki elmondhatja, csak Ön nem. Az igaz, hogy „Fit“ tüzelt. Az is áll, hogy Sétaffy így vitte Nyitrából. De mily kikötéssel? Vajjon nem igen világosan megírtam-e a t. titkár úrnak, hogy: ha a tüzelés el nem múlt volna, magam és a mások érdekéből nem engedem páros konkurrencziára bocsátani, nem pályázom díjra, — de feltartva a vis major daczára pótquóta fizetési kötelezettségemet — magánosan kérem elbíráltatni s az eredményhez képest csupán kvalifikációt kérek.“ Ön erre azt felelte: „úgy lesz, de csak a verseny után.“

A verseny után Ön azt írta: „Fit még vérzett.“

Megengedem, hogy Önnek sokkal fényesebb te-

nyesztési eredményei vannak, én pedig a tudásban inferiorisabb vagyok Önnél s lehet — bár nem hiszem — hogy Ön reám is gondolt, amidőn észrevételeiben németül azt írja: „*manchem gelang es nur durch Glück und Zufall etwas zu erzüchten, und dann glaubt er schon ein Kynolog zu sein*“; de annyit talán Ön is kénytelen beismerni, hogy amint Ön írta: „*amely szuka még vérzik*“, az nem lehet, amint Ön az észrevételeiben mondja: „*a tüzelés alig bevégzett stádiumában*.“ Tessék megmondani, kérdem én is németül: „*wie reimt sich das?*“ Tovább kérdem: ki a felelős? az-e, aki kiköti, hogy ha ebe még tüzel, nem engedi indíttatni, vagy az, aki ezen kikötés daczára indíttatja? Tessék igazságosnak lenni s ne tessék önhibáját az én számlámra írni. Ennyit talán a szegény öreg Kynophil is megkövetelhet?

De ha még a 250 kilométer távolság daczára is az én praepotenciám forszírozhatta volna ki ezen kvalifikálhatatlan indítást, még akkor is állana mindaz, amit én a Fit által Monostoron elért eredmény s azzal kapcsolatban a bírálatra nézve megírtam. Erre nézve bírónak elfogadom az összes világot. Hiszen klasszikus tanúim az én leveleim Önnél s az Önéi nálam, amelyekről — úgy látszik — bokros teendői közt kissé megfeledkezett. Interdum bonus — donnitat Homorus! *Az, hogy „abszolút rossz ebet díjazni nem szabad: axioma.“ „A bírálat verdiktje s az indokolás jogi absurdum.“* Ennyit írtam s ez megeczáfolhatatlan igazság mind a kettő.

Ami Önnek azon fura állítását illeti, hogy: „*Hanván túl is van igazságérzet*“, hát hol írtam avagy gondoltam én olyasmit, ami eme kuriózum megírására alapul szolgálhatna?

De bocsanat, az Ön „Áron“-jának s az én „Fit“-emnek az esetei sem fedik egymást semmiben sem. Fitnek a díját, mint az Ön Áronjának, semmiféle eb nem érte el s én emiatt nem opponálhattam Fitnél, mint Ön tette Áronnál, egyszerűen, mivel Fitnek Monostoron nem díj, de kútgém dukált — s a különbség köztünk egyszerűen annyi, hogy Ön visszautasította az Áron díját a rangfokozat miatt — én pedig a Fit díjazását *in merito*. Jogilag ez a két eset s ez a két felfogás oly távol esnek egymástól, mint Makótól Jeruzsálem.

Higye meg — ismernek a kanálison túlig — engem sem vezetett soha: „*feltűnési viszketeg*“, de még hiúság sem. Fél századig csaknem, sok téren mozogtam, az egyház, közszolgalat, politika, gazdászata s ipar terén. Soha nem kerestem a kitüntetést; de sehol sem voltam sokáig közbaka. Azt sem keresem, hogy a Sport terén észrevegyenek s daczára ennek a külföld sokszor bírói szereppel tisztelt meg oly időben, amidőn Ön még a „*quae maribus*“-szal küzködött.

Szívesen tanultam akkor is, amidőn már némelyek „*mester*“-nek csúfoltak s tanulok halálomig. Nagyon jól tudom, hogy amit tudok, az nem sok s épen ezért érzem azt, hogy b. Eötvös „*Gondolatai*“-nak egyik legigazabb gyöngye a következő: „*Mennél többet tud valaki, annival inkább látja azt, mily rémítő sokkal több az, amit nem tud.*“ Amit valaha tettem, azért mindig helyt állok s nyugodtan vetem magam alá a tárgyilagos elbírálásnak. Soha nem személyeskedtem. Mindig tárgyilagos szempontok vezettek s ezektől nem térek el sohasem.

Ön, t. Titkár Úr, említi Bársony Istvánt. Hát én is ő reá hivatkozom. Azt írja ő nekem: *nem vagyok ugyan kynológus, de a cikk minden konzekvenciáit feltétlenül aláírom.* Ebben én megnyugszom. Igaz, hogy ő nem kynológus; de ott, ahol általános igazságról van a szó, nekem a Bársony-féle jury annyival inkább elég, mivel nem czéhbeli, tehát mentett a mindnyájunkhoz többé-kevésbé hozzánk tapadható elfogultságtól.

Ugyanazon számban, amelyben a t. Titkár úr engem „*meggyanusít*“, ahol a tények s leveleinek ellenére azt mondja, hogy: „*megindult eb beküldése után nincs igazam abban, amit megírtam ama famózus bírálatra nézve*“ én a t.

Titkár úr érdemeit úgy méltattam, hogy mindenre rászolgáltam, csak nem a méltatlan elbánásra. Kicsiben erre azt felelhetném, amit Fejérváry miniszter a hazaárulási vádra. De plagizálni nem szeretvén, csak annyit mondok, nem bántok senkit, de ősz fejemet in usum Delphini ártatlanul mosni nem engedem senkinek.

Ha azon motivumokat kutatom, amelyek Önt igazságtalan megvádolásomra indították, úgy kettőt találok: 1-ször Ön elfelejtkezett a „*nonum prematur in annum*“-ról s talán az öreg Kynophil nyílt, tárgyilagos hangja zavarja az Ön czirkulusát?

Azért, amit írtam, honoráriumot soha el nem fogadtam. Tettem — már amennyire tőlem telt — *nobile officium*-ból. De — bocsásson meg — már annyira szerény nem vagyok, hogy az egyesület érdekében tett munkáságomért gyanúsítást fogadjak el honorárium gyanánt, mert Göthével tartok: „*nur die Lumpen sind bescheiden*“.

Ön garral visszautasította azon gyanúsítást, amelyet én soha el nem követtem. Én teljes joggal s határozottan visszautasítom azt, hogy Ön engem el nem követett gyanúsítással nyilvánosan megvádoljon.

S ezzel kitérek az Ön útjából. Ahol abba, amit én írok, oly dolgokat magyaráznak belé, amelyek álmomban sem fordultak meg az agyamban, ott nincs más teendőm, mint azt mondani: „*most már csakugyan finis.*“

Én jó keresztény vagyok s mint ilyen nem fogom az Ön lelki nyugalmat zavarni s biztosíthatom arról, hogy míg Ön az egyesület vezérsillaga, az Ön lapjában nevémmel találkozni nem fog.

Kynophil elnémul s tintája az Ön lapja számára kiszáradt.

Mindenki értendi a fennebbiekből, hogy az nem polemia — csak jogosult rektifikáció.

Tehát: *pax urbi et orbi!*

Hanva, 1902. július 3-án.

Alázatos szolgája

Hanvay Zoltán.

Előfizetési felhívás.

T. Olvasóinkat kérjük, hogy az előfizetési díjat, valamint esetleg múlt évről való hátralékukat mielőbb beküldeni szíveskedjenek, nehogy a kezdődő évfolyammal a szétküldésben zavarok támadjanak. Bekötési táblák kaphatók az V., valamint az előző évfolyamokhoz, melyekből (az I. és II. évfolyam kivételével) még teljes példányokkal is szolgálhatunk rendszeren.

A pénz beküldéséhez méltóztassék lehetőleg utalványokat használni és a szelvényre a címet, valamint a kívántakat olvashatóan ráírni. (Utalványok mellékelve voltak az első számban.)

Tisztelettel

a kiadóhivatal.

Szerkesztői üzenetek.

V. L. úrnak. Az a különös puha, nyálkás állat, amelyet rakásszámra látott a flumei piacon s amiből egyet nekünk is küldött, a fejlábúak (*Cephalopoda*) rendjébe tartozik; neve közönségesen polip, a tudományban pedig *Sepia officinalis*. Ez az, amely, ha üldözői elől menekülni akar, a belsejében rejtett zacskóból fekete tintaszerű nedvet feekend a vízbe, hogy azzal zavarossá tegye és így megmenekülhessen; ezért német neve: „*Tintenfisch*“. A tengerben nem keresi a nagy mélységeket, inkább a partok közelében él, még pedig fiatal korában homokos fenéken, öreg korában inkább sziklás helyeken. Rabló módra elrejtőzik és az arra kerülő, rosszat nem sejtő állatokra ráveti magát, hogy szemölcsös karjaival megfoghassa és azután felfalhassa. Különösen az apróbb rákfajokat kedveli, amelyeket

nagy területen maga körül ki is pusztít — azután továbbáll és másutt kezdi rablásait: Nagyobb rákok is félnek tőle és kerülnek; például azok a nagy tengeri rákok is, melyek aránylag sokkal hatalmasabbnak látszanak, ijedten menekülnek előle. A fumei tengerpartokon például azért nem sikerült ezeknek a tengeri pókoknak nevezett nagy rákoknak a tenyésztése (néhány évvel ezelőtt nagy költséggel megkísérlették), mert ott sok ilyen szépia tanyázik; a nagy rákok elvonultak, az apróbbakat pedig felfalta a sok rabló. — Fiumében rendes piaci czikk, a szegény nép eszi; feje porczogós, hátában fehér, meszes héja van, melyet „ossa sepieae“ néven hoznak a kereskedésekben forgalomba. — **B. erdész úrnak.** Nem ajánljuk. — **G. M. úrnak.** Köszönjük szíves érdeklődését. — Kérjük a folytatást. — **Halász.** Kérésével forduljon a Földművelésügyi Miniszteriumhoz. Az ajánlatot elfogadjuk. — Nagyon hosszadalmas a leírás, szíves engedelmével meg fogjuk rövidíteni. — Igen. — **V. erdész úrnak.** Sajnáljuk, ha a nevezett preparátor munkájával nincs megelégedve, — máskor küldje be a madarakat a mi intézetünkbe, akkor nem fognak átdolgozásra szorulni. Frissen, nyúzatlanul tessék beküldeni. — **V. tanár úrnak.** Tanszereket már nem gyártunk iskolák részére, mert intézetünk főnökének képviselőségével összetérhetetlenek az állami szállítások. Ez okból felhagytunk az összes iskolai szállításokkal. Tessék megrendelésével *Feldmann Gyula* intézetéhez fordulni, mert ez vette át tőlünk a természetrajzi tanszerek gyártását. A mi intézetünk most már csak kitömésekkel és ezzel kapcsolatos munkákkal foglalkozik. Minden erőnket most erre fordítjuk. A kívánt mikroszkópot is ott rendelheti meg. Reichert-féle ajánljuk.

Kérelem.

A házi nyulak szórén élőködik egy atkafaj (*Listrophagus gibbus* Pgst.), amelyet tudományos vizsgálat alá szeretnék fogui. E végből különböző vidékekről való példányokra volna szükségem. Tisztelettel kérem mindazokat, akik vizsgálataimat elősegíteni akarják, hogy a házi nyulak hónaljából egy kis szórt kinyírjanak, azt kis üvegesében borszeszbe téve, a lelőhely megjelölésével czimemre elküldeni szíveskedjenek. Egyetemi állattani intézet, Múzeumkert, Kolozsvár.

Tafner Vidor.

A t. vadászó közönség szíves figyelmébe ajánljuk
preparáló intézetünket.

Intézetünkben megtekinthető egy kis *őzaganes-gyűjtemény*, 12 drb., eladó 100 koronáért.

Intézetünk vesz *nagy sasokat, uhukat*, kitömésre alkalmas szép példányokat, frissen lőtt állapotban.

„A TERMÉSZET“ V. és régiebb évfolyamaihoz, szintúgy a „HALÁSZAT“ I., II. és III. évfolyamához való *bekötési táblák* megrendelhetők intézetünkben, darabonként 2 koronával.

FOTO-CZINKOGRAFIAI MŰINTÉZET.

MŰVÉSZETI SOKSZOROSÍTÁSOK.

Clíchék folyóiratok, könyvek, árjegyzékek és tudományos művek számára, kitűnő kivitelben, legjobb módszerek szerint előállítva.

Czím csakis: BUDAPEST, VI. ker., Király-utca 30. szám.

Jutányos árak.

TELEFON: 18—99.

Jutányos árak.

„A TERMÉSZET“ szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, II., Donáti-utca 7. dr. Lendl Adolf intézete.

Nyomatott Wesselényi Géza könyvnyomdájában Budapest, II., Zsigmond-utca 9.

MAGYAR TANSZERKÉSZÍTŐ-INTÉZET

FELDMANN GYULA

BUDAPEST, VI., FELSŐ-ERDŐSOR 5.

(TELEFON 17—23.)

Minden irányú iskola t. vezetőinek, tanárainak és tanítóinak szíves figyelmébe ajánlja hazai saját gyártású fizikai, kémiai, természetrajzi és geometriai tanszereit.

Üvegtechnikai intézet.

Szakszerű tanácsesal és tájékoztató költségvetéssel szívesen szolgálunk iskolák felszerelése alkalmával. — Újabb szerkezetű tanszerek elkészítését és tanszerek javítását elvállaljuk; mechanikai és üvegtechnikai precizációs munkákat elfogadunk.

Árjegyzékek ingyen és bérmentve.

„A m. kir. Vallás és Közoktatási Minister a Feldmann Gyula-féle physikai és kémiai tanszergyárat és üvegtechnikai intézetet az enemi beszerzési forrásoktól ajánlott hazai czégek közé utólagosan felvette.“ (Hivatalos Közlöny X. II. 229.)

„A m. k. Vallás és Közoktatási Minister Feldmann Gyula budapesti tanszergyáros által készített természettani eszközökből a részletes jegyzékben felsorolt physikai alap- és kibővített felszerelési jegyzéket a népiskolák számára tanszerül engedélyezte és az engedélyezett tanszerek jegyzékébe felvette.“ (Hivatalos Közlöny. X. 17. 360.) (40782—1902.)

Az érdeemes vadászközönség figyelmébe ajánljuk régi hírneves rekonstruált szőlőinkből való saját termésű, jó minőségű, tisztán kezelt, erős és józamatú

temes-rékási (czigányhegyi) borainkat

Fehér bor, idei termés,	100 liter	48 korona
Siller bor, „ „	100 „	48 „
Vörös bor, „ „	100 „	52 „

A temes-rékási vasuti állomásról december 15-ikétől szállítjuk. A megrendeléseket szíveskedjék *Schön Ferenc* takarékpénztári igazgatóhoz Temes-Rékásra czímezni, aki idevonatkozó felvilágosításokat is ad.